תלמוד בבלי · אחרונים · הגהות יעב״ץ · סדר מועד

הגהות יעב"ץ על יומא

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הגהות יעב"ץ על יומא

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הגהות-יעבץ-על-יומא/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ג. 4
דף ז. 4
דף ט. 4
דף ט: 5
דף י. 5
דף יא. 5
דף יב: 5
דף יד: 5
דף יז: 5
דף יט. 5
דף יט: 6
דף כ: 6
דף כא. 6
דף כא: 6
דף כב. 7
דף כב: 7
דף כד. 7
דף כה. 7
דף כה: 7
דף כו. 7
דף כו: 8
דף כח. 8
דף כח: 8
דף כט. 8
דף לה: 8
דף לו. 8
דף לו: 9
דף לז. 9
דף לח. 9
דף לח: 9
דף לט. 9
דף לט: 10
דף מב. 10
דף מז: 10
דף נב. 10
דף נג: 10
דף נד. 11
דף נט. 11
דף סא: 11
דף סו: 11
דף סז. 11
דף סט. 12
דף ע. 12
דף עא. 12
דף עא: 13
דף עב: 13
דף עה. 13
דף עה: 13
דף עז: 13
דף עח. 14
דף עח: 14
דף עט. 14
דף פב. 14
דף פג: 14
דף פד. 14
דף פה. 14
דף פו. 14
דף פו: 15
דף פז. 15
דף פז: 15

דף ב.

גמ' דלא ליקבלו טומאה. צ"ל מקבלי:
תוס' ד"ה וחכ"א. אלא משום מעלה דכפרה. נ"ב הכי איתא בפרק הישן דף כד ע"א:
תוס' ישנים ד"ה מטמאין כו' וי"ל שעד הערב כו'. נ"ב האי עד לא עד בכלל עמ"ש דף יד ע"ב בגליון. וצ"ע במ"ש שכל היום היה עובד. דגבי כהן השורף דאירי ביה הכא היכי שמעת לה. ויש ליישב אליבא מאן דס"ל (לקמן מ"ב ב') דמעשיה בכ"ג ותנן (לקמן דף י"ד ע"א) שאר כל הימים אס רצה להקריב מקריב שכ"ג מקריב חלק בראש ולא יכלו לטמאותו לחנם שלא יפסל מהקרבה כל היום. נ"ל יעב"ץ:

דף ג:

גמ' א"ל ר"ל לר"י מהיכא קא ילפת. נ"ב זה דבר חדוש שר"י נהג כבוד בר"ל יותר ממה שעשה לו ר"ל כבוד (דר"י השיב לו אלא מר כו'):
שם שכל הנכנס במחנה שכינה טעון פרישת ז'. נ"ב אע"ג דלישראל הוה סגי פרישת שלשה מאשה בלבד:

דף ז.

רש"י ד"ה במזיד. ניתן. צ"ל ניתו:

דף ט.

גמ' צא מהם מ' שנה כו'. נ"ב תימה דלא קחשיב דיהושע בן יהוצדק שלפ"ד יוסיפון שמש ל"ו שנה. עכ"פ צדיק היה והובטח מפי ה' גם אתה תדין את ביתי וגו' (זכריה ג) והיה כהן על כסאו (שם ו) הא ודאי האריך ימים בה (ועי' תו"י):
תוס' ד"ה ולא. מלמד שעמדו ממנו בבנין ראשון י"ח כהנים. נ"ב וכן קיים מנין זה היוסיפון לרומיים והוא היה מהכהנים החשובים ומשוח מלחמה בבית שני. ובאמת אי אפשר לעמוד על מספרן של כ"ג בב"ר מתוך מ"ש בד"ה ביחוסן כי מי יגיד לנו ששמשו כולן אע"פ שהבן קודם בהמצאו. שמא קצתן נפטרו שלא הגיעה להם כ"ג. וגם יוכל להיות שכמה מאותן שנזכרו בשלשלת של פנחס נולדו סמוך למיתת אביהם או לאחריו וא"א להיות שנה א' בלא כ"ג. הלהם ישברו עד אשר יגדלו הלא בהכרח נתמנו אחרים במקומן. וכמו שנראה ביחוד מיהוידע שהמליך את יואש. כי היה כ"ג כנראה מן המקראות וביחוד בד"ם וכן בספ"ו דשקלים. ולא נמנה ביחוס של צאצאי פנחס:

דף ט:

גמ' לפיכך הביא עליהם הקב"ה ג' גזירות כו'. נ"ב כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים ובהמ"ק קרוי גאון עוזם ועבודה מכפרת לא לן אדם בירושלם ועבירה בידו: **שם ססמגור**. נ"ב תרין מלין סס מלשון מקרא (ישעיה נא) וכצמר יאכלם סס. ומגור מגרר כפרש"י:

דף י.

והקיפה אלפא פרסי. נ"ב אי גוייתא הואי טפי ממאה ל"ג ושליש אז החשבון מכוון כי העיר הפנימית עם חיצונה ורווח שביניהן עושין עגול של שלש מאות ול"ג ושליש וכל שרחבו טפח יש בהקפו ג' טפחים:

דף יא.

חוץ משער נקנור שלפנים ממנו כו'. נ"ב צ"ע דהא כמה לשכות מפסקי (עי' בהגהות הגר"א ועי"ל דף יט ע"א):
רש"י ד"ה בארטבין שם האיש. נ"ב שם העצם לא יספר ולא ימנה (ואולי רש"י ל"ג מלת אחד):

דף יב:

גמ' שנשתמשתה. צ"ל שנשתמשה:

דף יד:

ולפניא. נ"ב פירוש סמוך לחשכה. ומלת לפניא כך הוא פירושה כמו לפנות ערב. והערב האמיתי קרוי בלשון תלמוד אורתא ובדף יט הלשון יותר מתוקן לבהדי פניא וכאן קיצור בלשון והלמ"ד משמשת במקום מלת לבהדי. ודוגמת זה הלשון בהדי פניא בגיטין דע"ז שע"כ פירושו קודם שחשכה ובארמי ירושלמי קורא הלילה רמשא:

דף יז:

תוס' סד"ה והא כו' לאוקמה "סתמי דתמיד ומדות" דלא פליגי כצ"ל:

דף יט.

רש"י ד"ה הני כהני בהקרבת קרבנותיו. צ"ל קרבנותינו:

דף יט:

רש"י ל"ה מחוטמו שהוא ראשון כו' אלמא הבא דרך אחוריו כו'. נ"ב נ"ל דלא דמי כי ההולך דרך אחוריו ודאי חוטמו נכנס אחרון משא"כ ההולך לפניו בידוע שרגלו קודמת. אבל נ"ל דה"ט דאענש מחוטמו לפי שהתקין מבחוץ ונהנה מריח הקטורת (וכ"כ הריטב"א) שלא במקום מצוה ובמזיד אע"ג דלא נתכוין להנות וריח לית ביה מעילה מ"מ איסורא הוא. ושאני הנאה הבאה לאדם בע"כ במקום מצוה בדלא אפשר. לפיכך בא לו העונש כאופן זה. כי תחת שהיה לו לקיים ישימו קטורה באפך הנה הוא שלח הזמורה אל אפו:

דף כ:

גמ' גביני כרוז. נ"ב תואר בפלס יכול וכן כדניאל (ג) וכרוזא:
שם אלמלא גלגל חמה נשמע "קול" המונה של "רומי". נ"ב רוחני. רוחנית וכן קול נשמה ושארא כולהו קול רוחני נינהו ואעפ"כ פועל קצת שמיעת ב"א גופניים כענין (מגילה ג א סנהדרין דף צד ע"א) אע"ג דאינהו לא חזו מזלייהו חזי וכמו שהוא בחוש הראות כ"ה בחוש השמע יש המעלות מה לגופני מן הרוחני. כי לעולם קשורים הם זה בזה התחתון מושפע מן העליון וקונה ממנו הרגשותיו כנודע לידעי בינה:

דף כא.

ונמשכין אחת עשרה אמה כו'. נ"ב עמ"ש פ"ק דכלים בס"ד. ונ"ל שכהנים הם הנמשכים לשם:

דף כא:

מיני מגדים של זהב כו'. נ"ב מקצת ומעין זה הפלא נמצא גם היום במחוז טאקייע לפעמים מוצאים גרגירי זהב תוך הענבים הגדילים שם ואף חוטי זהב גדלים על גביהם, מבחוץ. כך הגידו לי גברי רברבי בני סמכא שראום בעיניהם:
תוס' ד"ה ואו"ת. שאל"כ היה כ"ג מחוסר בגדים. נ"ב לא אבין לו מנין דבר זם. וכי או"ת בגד הם והכתיב ויתן אל החושן וגו'. א"ה בלא או"ת נמי חושן מקרי. חושן הוא מכלל ח' בגדים ואין או"ת מעכבים בו ושלא היו או"ת בב"ש קרא הוא (עזרא כ) עד עמוד כהן לאו"ת:

דף כב.

במשנה תורם. נ"ב משקל מחודש מיוחד ללשון חכמים ע"פ ר"מ ריש מסכת תרומות:

דף כב:

גמ' הוציאו אצבעותיהם. צ"ל אצבעותיכם:
שם אדוני בזק. נ"ב בבזק:
שם סיוטא. נ"ב פ"ד דב"ק דף לז ע"ב:

דף כד.

רש"י ד"ה מתרומת כו' א' מעשרה. נ"ב נוסח הדפוס נכון שכן הוא במשנה דתרומות פ"ד (כ"ה במנחות עז ע"ב):
ד"ה ת"ש. לפשוט ידיו ברמץ גחלים רותחות לקמוץ כצ"ל:

דף כה.

גמ' בכוליאר. נ"ב במשנה דפב"א (שבת סב א') משמע דהבי"ת שמושית:

דף כה:

תוס' ד"ה ת"ש. כהן שזכה במחתה. צ"ל בקטרת:

דף כו.

תוס' ד"ה יהודה. דההוא בברכה כו' נ"ב דוחיק. אבל לענ"ד ע"פ מ"ש בירושלמי שהלל מן מקנות של בית דוד (כמ"ש תוס' פ"ק דסנהדרין (ה' א' ד"ה דהכא) וא"ש דמוקי תלמודא (בסנהדרין שם ובהוריות) קרא דמחוקק מב"ר על בניו של הלל שכן האשה מכונה בשם בין רגלים עש"ה ובשליתה היוצאת מבין רגליה) לפ"ז ניחא טפי משום דלא מוכח שיהיו מחוקקים אלא מבנותיו ולא מזכריו. ולעולם אותן מחוקקים שיצאו מב"ר אימא לך שבאו מלוי או מישראל אבל מיהודה מחוקקי מקשי שפיר וק"ל. ובמ"ש מיושב ג"כ שלא תקשה אמסקנא דשינויא אסוקי שמעתה כו' ותמה על עצמך הלא בכ"מ הלכה כב"ה ורשב"ג ורבי ולדידן לק"מ. אלא דאכתי קשיא דוד המע"ה דכתיב ביה וה' עמו שהלכה כמותו בכ"מ (סנהדרין צג ע"ב) והוא מזכרים שביהודה. וי"ל שהוא לא

היה מורה לבדו כמ"ש (ברכות ד ע"א) שכל מה שעושה נמלך במפימשת רבו (ורש"א תירץ בע"א):

דף כו:

גמ' מנין להפשט ונתוח ששוה בזר כו'. נ"ב וכן מקרא מפורש (ד"ה ב לה) גבי פסח דיאשיהו והלוים מפשיטים גם כתוב (שם כט) בפסח יחזקיהו אלא דשם משמע שיש קפידא מ"מ בעולות להפשיטם כהנים לכתחלה מיהת:

דף כח.

רש"י (במתני') ד"ה מיסך. וכן בשאול כתיב כו'. נ"ב אית לן קרא מחוור טפי אך מסיך הוא את רגליו דעגלון (שופטים ג):

דף כח:

גמ' א"ל א"כ מצותי חקותי ותורותי. כצ"ל (וכ"ה בילקוט):
רש"י ד"ה צלותיה לאברהם תפלת הערב. נ"ב ר"ל המנחה. מכי ינטו צללי ערב:

דף כט.

רש"י ד"ה אילה זו ל"ד נקט שהרי כו'. נ"ב דומה כשגגה שייצא מלפני השליט כסבור שהאילה היא נקבת האיל מן הצאן (ואם יש לה מום הוי) ואינו כי היא קרויה רחל אבל זו היא נקנת איל בא מן חיה היא. כמו איל וצבי. ונקבתו אילה והן שוין בקרנים כמ"ש בלח"ש ריש כלאים במהדורא בס"ד:

דף לה:

גמ' ובכל יום ויום נוטל נאד של קמח על כתפו כו'. נ"ב זה היה קודם שעלה לכהונה גדולה (עי"ל דף ט ע"א). דוגמא בהלל קודם שעלה לנשיאות וכ"כ מציט כפנחס הסתת כ"ג:
שם שאין מניחין אותך. וכיון שראו שאינו בעל עבורה הניחוהו. ומימיו לא ראה אותם לכן לא הכירוהו והיה לו גזבר ופקיד נאמן ממונה עליהם:

דף לו.

אבל מן החלפות. נ"ב שם נגזר מן מחלפים כ"ט. בר"ס עזרא:

דף לו:

עשה להם זדונות כשגגות. נ"ב לפטרם בלא כלום אי אפשר. ועי' אם לבינה (ועי"ל פ"ו ע"ב):

דף לז.

תיס' ישנים סד"ה דהוו כו' ולא ידענא אם היה יש"ש בב"ש. נ"ב מאי מספקא ליה קרא כתיב סוף מלכים שהכשדים לקחוהו וישאו נחושתו בבלה ובבית שני צא ובדוק בתמיד ובמדות לא תמצאנו אלא בית טבילה היה בהר הבית במחילה ועלח"ב אמתני' דאין אדם נכנס לעזרה כו':

דף לח.

גמ' עמד עליו נחשול כו'. נ"ב לנסותו אם יצטער וימסור נפשו עליה דלפום צערא אגרא: **שם נחשת קלוניתא היתה והיתה מאירה כשל זהב**. נ"ב דכוותה אשכחן בקרא (עזרא ח) וכלי נחושת גו' חמודות כזהב. ומשם נלמוד ג"כ ששם נחושת יסבול תואר זכר עם נקבה ככתוב שם נחושת מוצהב טובה. כלשון חז"ל כאן:

דף לח:

מתיב רבינא מעשה בדואג כו'. נ"ב אע"ג דאותו של דוד קודם שהחמיץ היה שמו דואג ולבסוף שינה שמו וקרא דויג כדאיתא בסנהדרין בחלק (דף קו ע"ב). דילמא סבר דלא נשתנה שמו כל עקר. במסורת הכתיב בלבד לדרשה בעלמא הוא דאתא:
שם ראה הקב"ה שצדיקים מועטין עמד ושתלן כו'. נ"ב אע"ג דרשע וצדיק ל"ק (נדה דף טז מ"ב) שהכל בי"ש חוץ מי"ש שאל"כ בטלה הבחירה. מ"מ יש בני אדם מוכנים ומוטבעים לטוב ולהפכו עם שאינו מוכרח מפני כך להיות כפוף לטבעו אשר הורישו מולדו מבטן. כי מ"מ האדם שליט עליו לשנותו ולקנות לו טבע שני:
תוס' ד"ה דלא כו' בת אבישלום נ"ב אמנם אותו אבישלום הוא הוא אבשלום שכך קראו הכתוב בד"ה (ב יא) ואחד הוא:

דף לט.

גמ' אדם מטמא עצמו מעט מטמאין כו'. נ"ב אחר שהתחיל לטמא עצמו. וכי הא דתנן עברה גוררת עברה:

דף לט:

אמר ר"י בן טבלאי. נ"ב נראה שצ"ל בלי יו"ד והוא ר' יצחק בן טבלא דע"פ (קיג ע"ב):
תוס' ישנים ד"ה עשר. של ד' אותיות היה כו'. נ"ב שבמקדש היו מזכירין את השם ככתבו כדתנן בפא"נ (סוטה דף לז ע"ב):

דף מב.

גמ' דרביא בר קיסי. נ"ב חולין דף כ ע"ב (שם איתא רבין ועי' ב"ב דף סג ע"א):
שם רביא בר' קיסי. כצ"ל:

דף מז:

אמר ר"מ דקמצי שמני. נ"ב צ"ע אם לעולם צריך הכהן כחוש שעובד היום להניח עבודת הקמיצה לעשותה ע"י כהן שמן אחר. ובכ"ג בחפינה דיו"כ ודאי ליכא למימר הכי שידחה כ"ג כחוש בשביל (זה) או שלא נמנה לכ"ג כ"א שמן דוקא. אע"ג דאיכא למימר אה"נ כיון שצ"ל גדול מאחיו בנוי בכח כו' צריך שיהיו שמן ג"כ ואי לא משכחי ליה כה"ג וי"ל שאר מעלות האם יניחוהו ויעמידו דוקא כ"ג שמן אפי' אין בו שאר כל המעלות:
תוס' ד"ה הדר כו' (ס"ד "למיפשטה אי" בכלל כצ"ל) דספק הוא "ודאי" ואין לחזור כו' כציל:

דף נב.

גמ' דאמר ר' יוחנן בעי יוסף כו'. נ"ב קש"ל דאמר ר' יוחנן מילתא משמיה דיוסף זה דמשמע דאיהו הוא דפרק ב"כ (נדה דף לו ע"ב) וההוא ר"א תלמידיה דרב היה. אך בתוס' שם משמע דהך תנא הוא. וכ"ה ודאי והבאתי שם ראיה ברורה לדבריהם. וההוא דנדה אמורא תלמידיה דרב דקרי לנפשיה הנהו שמות דדמו ליה:
שם איבעי "להו". צ"ל ליה:

דף נג:

צריך שיפסיע. נ"ב מפני שתנועת פסיעות אלו מוכרחת היא נגד טבעו של אדם. שדרכו להתנועע לפניו. לא לאחריו שמתנהג בכבדות ובקושי לכן נשתמשו בה מהכבד. ולא אמרו שיפסע מהקל:

שם אמר ליה רכ מרדכי נ"ב מלת ליה נ"ל ט"ס (וכן ליתא באור זרוע הלכות תפלה) כי זה ר"מ המורא בתראה מבבל ואלה ר"א וריב"ל קמאי ומא"י הוו (וגירסא אחרת ברי"ף ורא"ש פ"ה דברכות):
שם רבא חזיי' לאביי. צ"ל רבה (וכ"ה ברא"ש שם וע"ש במעדני יו"ט):

דף נד.

מסב קלע "פתוחי מקלעות" כרובים כו'. כצ"ל:

דף נט.

שני כ"ג נשתיירו במקדש ראשון. נ"ב זה הלשון קשה להבינו אי בסופו הכתיב בהדיא (סוף מלכים וסוף ירמיה) שריה כהן הראש וצפניהו כהן המשנה המיתם מלך בבל ומאי נשתיירו גם לא היו שני כ"ג כאחד בבית ראשון עמש"ל בספ"ק ובלח"ש אבות פ"ה:
תוס' ד"ה דאמר כו'. פי' אין. צ"ל "גבי" אין:

דף סא:

"כשאומרים" ב"ש. צ"ל כשאמרו:

דף סו:

ממזר מה הוא לירש כו'. נ"ב צ"ע אטו מתני' (יבמות דף כב ע"א) לא שמיע להו וליה הא ליכא דפליג עליה ומי איכא למימר דלא שמע ליה מפי רבו (ואף דרישא דמתני' שם מי שיש לו אח מ"מ זוקק א"א ליבום לא אתיא כר"ע דאמר ח"ל לאו בני חליצה ויבום נינהו) גם צ"ע כי במ"א נראה שאמר דברים שלא שמע מפי רבו:
שם ומתוך ששונאים את הבבליים. נ"ב כדאיתא פ"ק (דף ט:) דא"ל ר"ל אלה סני לכו:
תו"י ד"ה אבי לא בעי למימר אמו כו'. נ"ב לא ידענא מה קאמרי. הא אאביו קאי הך שינויא (והאמת יורה דרכו שלפני התוס' היתה הגירסא בגמ' אביו אבי אמו מישראל אמו אם אמו מישראל ומ"ש בתוס' בתחלת הדבור אבי. צ"ל אם. ובעין יעקב הגירסא אמו אמו מישראל. וכ"מ מרש"י שהקושיא היתה גם מאמו):

דף סז.

במשנה חוץ מאחרונה. נ"ב מאן דגרס הכי לא משתבש. ר"ל חוץ מההולך עמו מן האחרונה. ומד"ג מאחרון נמי ל"מ:

שם "קשור" **בסלע וחציו קשור**. צ"ל קושר:

דף סט.

גמ' בעשרים וחמשה כו'. נ"ב ריש תמיד (דף כז ע"ב) ושם הנוסחא בעשרים ואחר. ונראה שהגירסא שבכאן היא עיקר ולפי שהיה כתוב בר"ת כ"ה נתחלפה למעתיק אות ה' באות א' וכ"מ במג"ת פ"ג שבכ"ה סיון אירע נס לבהמ"ק נגד הכותים לפני אלכס"מ אע"פ ששם נשתנה הספור מ"מ משמע לי דלד"א נתכוונו. אך מה שהגיהו בכאן (בדפוס זה) בטבת. לא ידעתי מניין להם:

תוס' ישניש ד"ה כיון. תימה כו'. נ"ב הא לק"מ. כי מי הגיד לנו שהכותים הקריבו בהר גרזים לע"א שמא לשמים הקריבו שהיו חושבים שהוא המקום אשר בחר בו ה' לעבורה הואיל וצוה לתת עליו את הברכה. לכן בקשו להחריב את בהמ"ק שבירושלים:

דף ע.

גמ' ואח"כ כ"א ואחר מביא ס"ת מביתו נ"ב עפרש"י ולפירושו כאן צריך לדחוק מאי אח"כ אחר שקרא כ"ג כל אחד קורא בס"ת שלו שכבר הובא לשם מבערב. א"נ אע"פ שהביאו מבע"י אותם שמחוץ לעיר אל תוך העיר מ"מ לא הביאום לעזרה אלא אחר שקרא כ"ג:

רש"י סד"ה להראות חזותו. ומערב יום הכפורים הביאום שם. נ"ב עפא"נ (בסוטה) (מ"א א) (ברש"י שם):

דף עא.

גמ' זה מקים שווקים. נ"ב שתייהם חיים משא"כ בכפרים שסומכין על הפלטר וזולת אין מוצאין לקנות מזונות בדבר מועט אין חייהן חשובין חיים כמ"ש (מנחות דף קג ע"ב) בוהיו חייך תלואים. אך י"ל קצת דלאו מענינא דקרא הוא ומאי בעי דוד בהא התם ונ"ל שיתפרש יפה ע"פ מ"ש (פסחים דף קיג ע"א) על רווק הדר בכרך ואינו חוטא הקב"ה בעצמו מעיד עליו. היינו דקאמר דוד אתהלך לפני ה' הוא יעיד עלי שהתהלכתי לפניו אף בארצות החיים שהם הכרכים בארץ פלשתים שהיה גולה שם יחידי כלי אשה ואעפ"כ עמד טעמו בו וריחו לא נמר ביראת ה' ולא נכשל בעברה. עם היות במקום שווקים היצר מתגבר על האדם מרוב תענוג המשמח חיים. ואצ"ל כשהיה נע ונד במדברות ויערים שבארץ יהודה שא"צ כל כך גבורה לכבוש היצר שאין שם הרגל עברה לפי שההולך

במדבר חייו אינם חיים ואינו חושק לדבר עברה כרווק הדר בארצות החיים ע"כ הוא נסיון גדול:

דף עא:

מריח מים. נ"ב הוי כל צמא לכו למים. והיינו מריח מים. אע"ג דאשה אינה מצווה על ת"ת ואין לה אלא ריח ממנה. במצות שהיא חייבת בהן (ועי' בסוטה דף כא ע"א):

דף עב:

שלש "ארונות". נ"ב כמו אב אבות:
שם שני פרצופות. נ"ב ע"ד אשכול אשכולות:
רש"י ד"ה זיר "העולה". צ"ל הארון:
ד"ה תרתי גיהנם. ובחייכם לא כו'. נ"ב בשעה שעוסקים בתורה לא נהנו בעולמם ונענשים גם על למוד התורה. כי ולרשע א"א מל"ל חוקי:

דף עה.

וחד אמר עריות. נ"ב ומאי דגים. דגים דפריצי כדאיתא:
שם דכתיב אכלה כו'. נ"ב בתורה נמי כתיב (בראשית לט) הלחם אשר הוא אוכל. אלא דהאי קרא באיסורא משתעי:

דף עה:

אלא מה אני מקיים ויתד כו'. ויצאת כו'. נ"ב לא ידענא מ"ק הא הוי להו בשר לרוב מקנה רב מלבד השלו א"כ מה צריך לדחוקי:
רש"י ד"ה אלא לאחריהם דיודעים הם שלא יחזרו לאחוריהם. נ"ב משנתקנו דגלים כי בצאתם ממצרים נצטוו להשיב לאחוריהם:

דף עז:

תשמיש גופה אקרי עינוי דכתיב וישכב אותה כו'. נ"ב י"ל תשמיש דאונס הוא דמקרי עינוי אבל דמפותה אפי' בבתולה לאו עינוי הוא להא משו"ה מפתה אינו נותן את הצער (כתובות לף לט):

דף עח.

ומניחה תחת מראשותיו ולמחר מקנח "בה" פניו כצ"ל:
שם ועמר "במעלה". צ"ל למעלה [(כ"ה ברש"י):

דף עח:

רש"י סד"ה מאני גזיזי. בדמים קלים. נ"ב שלא יעבור בבל תשחית:

דף עט.

גמ' אמר רבא. נ"ב צ"ל רבה דהא רבא לא חזי לרב יהורה (כמ"ש בקדושין דף עב ע"ב):
תוס' ד"ה ולא כו' שאכל "כזית". צ"ל זית:
שם ר' "חייא" נסב. צ"ל "יוחנן" כס"א:

דף פב.

תוס' ישנים סד"א בן. שמא הוה להם אב. נ"ג שמת אחר שכבר חנכם:

דף פג:

גמ' ומקרעין לו את התרנגולת. נ"ב משמע כשהיא חיה ובפש"ש (שבת דף קט ע"ב) איתא נמי כה"ג אסותא למאן דטרקיה חויא ע"י קרוע עובר חמורה חוורתא:
שם בולמוס "אחזיה" צ"ל אחדיה:
שם יפנה למזרחה. נ"ב ויאכל מן הגדלות שלצד מזרחה שהן מוטעמין ביותר:
שם "אחזיה" בולמוס." צ"ל אחדיה. וכן בפעם השנית:

דף פד.

דנכית ליה מיית. נ"ב אי לא עבדי ליה תקנתא מיד (כלמפרש לקמיה]:
רש"י ד"ה למקטליה כו' בידים. נ"ב אפי' ע"י כלי:

דף פה.

ולוי הסדר. נ"ב סודר שמועות החכמים כההוא דע"פ (דף קה ע"ב) סדרנא אנא:

דף פו.

אמר לו שלשה הן. כצ"ל (וכ"ה בע"י):

דף פו:

שלישית מוחלין לו. נ"ב בעברות חלוקות (ועי' רש"א שמפרש להיפך) ובקלות. וההיא דעבר ושנה הותרה לו בשונה באולתו בעון אחד:

שם ואחת אכלה "**פני**" **שביעית**. נ"ב משו"ה נקט האי לישנא דשייך נמי באותה שקלקלה דאמרינן ראויה היתה בת שבע כו' אלא שאכלה פגה. א"כ שניהם פגים אכלו. אלא שזה אכל פגי שביעית דקילי וזה פגי הקדש ודו"ק:

דף פז.

"**כמעט**" **אין מספיקין בידו לעשות תשובה**. מלת כמעט נמחק (וכן ליתא בדפו"י)

דף פז:

בעי למעכד "רשותא". נ"ב כמו (אבות פ"א) וא"ת לרשות:

שם קם מיקם אמר. נ"ב בר המדורי (וברי"ף הגירסא אמינא):